

*mgr Tomasz Sroka
Katedra Prawa Karnego
Uniwersytet Jagielloński*

Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów

Uregulowane w ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym¹ i rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 grudnia 2006 roku w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów² postępowanie dyscyplinarne wobec studentów uczelni wyższych przewiduje określone sankcje za popełnienie przez studenta przewinienia dyscyplinarnego, czyli czynu naruszającego przepisy obowiązujące w uczelni lub uchylającego godności studenta³. Grożące kary, w tym przede wszystkim możliwość wydalenia z uczelni, wymagają refleksji nad celem i funkcją postępowania dyscyplinarnego, aby środki przewidziane przez ustawodawcę były stosowane w sposób właściwy i adekwatny.

W doktrynie i orzecznictwie, szczególnie Trybunału Konstytucyjnego, można znaleźć argumenty uzasadniające istnienie postępowania dyscyplinarnego w odniesieniu do osób wykonujących pewne funkcje publiczne. W wyroku z dnia 8 grudnia 1998 roku Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „*wyodrębnienie procedur odpowiedzialności dyscyplinarnej i nadanie im – najpierw – pozasądowego charakteru, znajdować może podstawę w specyficie poszczególnych grup zawodowych oraz ochronie ich autonomii i samorządności*”⁴. W późniejszych orzeczeniach podkreślił, że „*deontologia postępowania dyscyplinarnego jest inna niż postępowania karnego. Łączy się ona przede wszystkim ze specyfiką wykonywania niektórych zawodów oraz zasadami funkcjonowania konkretnych korporacji zawodowych. Ukształtowane w ich ramach reguły deontologiczne ukierunkowane są przede wszystkim na obronę honoru i dobra zawodu*”⁵. Doprecyzowując powyższe stanowisko Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 września 2001 roku stwierdził, że „*poziom wymagań stawianych przedstawicielom zawodu związany jest z prestiżem danej profesji*”⁶. Z powyższego można wyprowadzić wniosek, że im wyższy prestiż danego zawodu, tym większe wymagania stawiane osobie go wykonującej, co się wiąże z szerszym ukształtowaniem katalogu przewinień dyscyplinarnych, ze względu na większe wymagania co do właściwego sposobu postępowania. W tym kontekście można również odczytać wypowiedź Trybunału Konstytucyjnego, iż „*powszechnie stosowana klauzula, określająca ten delikt (dyscyplinarny – przyp. TS) jako*

¹ Dz. U. 2005 Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.

² Dz. U. 2006 Nr 236 poz. 1707

³ por. art. 211 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym

⁴ sygn. K 41/97, OTK 1998/7/117

⁵ wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 lutego 2001 roku, sygn. K 22/00, OTK 2001/3/48; por. także P. Skuczyński, *Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej* w: P. Skuczyński, P. Zawadzki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000-2005*, Warszawa 2008, s.8

⁶ sygn. SK 17/00, OTK 2001/6/165

*zachowanie uchybiające godności zawodu, nie tylko nie narusza art. 42 ust. 1 Konstytucji, ale wręcz – należy uznać – wyraża istotę odpowiedzialności dyscyplinarnej; stanowi jedynie możliwe ogólne określenie, które wypełnia się treścią adekwatną do wymagań i oczekiwań stawianych przedstawicielom danej profesji*⁷. Oznacza to, iż ogólne określenie przewinienia dyscyplinarnego jako zachowania uchybiającego godności przedstawiciela danej profesji musi być następnie dookreślone poprzez wymagania stawiane względem tejże konkretnej grupy ze względu na jej prestiż społeczny i pełnione zadania, oraz odpowiedź na pytanie, czy ze względu na wymagania stawiane członkom tejże profesji określony czyn mieści się w ramach przewinienia dyscyplinarnego właśnie tej grupy społecznej.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie w swoich orzeczeniach słusznie podkreślał, że odpowiedzialność dyscyplinarna jest rodzajem postępowania represyjnego, gdyż jej celem jest wymierzenie obwinionej osobie określonej kary dyscyplinarnej, czyli szeroko rozumianej sankcji, w związku z popełnionym przewinieniem. Wobec powyższego do odpowiedzialności dyscyplinarnej należy stosować wszelkie gwarancje, jakie zostały zawarte w Konstytucji RP w odniesieniu do postępowań represyjnych, szczególnie zaś te znajdujące się w rozdziale II Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny podkreślał, że zwłaszcza regulacje zawarte w art. 42 – 45 i art. 78 Konstytucji RP znajdują zastosowanie nie tylko do stricte karnoprawnej odpowiedzialności, jakby to wynikało z ich literalnej treści, ale również do każdego rodzaju postępowania represyjnego, zatem i dyscyplinarnego⁸. Dodatkowo, ustawodawca ma obowiązek odpowiedniego ukształtowania przepisów dotyczących postępowania dyscyplinarnego tak, aby gwarancje wynikające z ww. przepisów Konstytucji RP zostały zapewnione obywatelowi⁹. Nie można zatem uznać, że odpowiedzialność dyscyplinarna jest swoistym rodzajem postępowania administracyjnego¹⁰. Wręcz przeciwnie – rację mają Ci autorzy, którzy zaliczają postępowanie dyscyplinarne do szeroko rozumianego prawa karnego¹¹.

⁷ wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2001 roku, sygn. SK 17/00, OTK 2001/6/165

⁸ por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 grudnia 2008 roku, sygn. K 33/07, OTK-A 2007/11/162; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 marca 2007 roku, sygn. K 47/05, OTK-A 2007/3/27; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 listopada 1999 roku, sygn. SK 11/99, OTK 1999/7/158; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 grudnia 1998 roku, sygn. K 41/97, OTK 1998/7/117; J. Adamczyk, *Postępowanie dyscyplinarne wobec studentów i doktorantów* w: A. Szadok-Bratuń, *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, Kolonia Limited 2007, s.207; R. Szytk, *Odpowiedzialność dyscyplinarna notariuszy*, Rejent 4/2005, s.139

⁹ por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 lipca 2009 roku, sygn. K 31/08, OTK-A 2009/7/107

¹⁰ por. T. Tadla, J. Zaskórska, *Postępowanie dyscyplinarne wobec studentów* w: P. Skuczyński, P. Zawadzki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s.110-111; T. Bojarski, *Kilka uwag na temat relacji między odpowiedzialnością dyscyplinarną a karną*, Państwo i Prawo 3/2005, s.100-101; A. Dębek i in., *Sprawy dyscyplinarne studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Przyczynek do dyskusji o postawach młodzieży akademickiej*, Studia Iuridica XLII/2003, s.24; T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2002, s.27-28; S. Śliwiński, *Polskie prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 1946, s.10

¹¹ por. L. Gardocki, *Prawnokarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej* w: J. Giezek (red.), *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70 rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, Kraków 2006, s.191; M. Rogalski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna prokuratorów a odpowiedzialność karna. Zagadnienia wybrane*

Wobec powyższego warto zwrócić uwagę, jakie poglądy na cele i zadania postępowania dyscyplinarnego oraz pojęcie przewinienia dyscyplinarnego mają przedstawiciele doktryny prawa karnego. T. Bojarski wiąże odpowiedzialność dyscyplinarną z naruszeniem zasad wykonywania pewnych obowiązków lub reguł zachowania się odbiegających od wymagań związanych ze statusem wynikającym z wykonywanych czynności¹². K. Buchała i A. Zoll przez przewinienia dyscyplinarne rozumieją czyny godzące w godność zawodu lub pełnionej służby publicznej¹³. Zdaniem M. Cieślaka zadaniem postępowania dyscyplinarnego jest „ochrona wartości istotnych dla określonych, zorganizowanych grup społecznych, związanych czy to z pewnymi służbami publicznymi np. wojsko, policja, sędziowie, prokuratorzy), szkoleniem (np. nauczyciele, nauczyciele akademicy, studenci), z zawodami (np. adwokaci), czy też z różnego rodzaju zrzeczeniami dobrowolnymi, takimi jak związki zawodowe, towarzystwa naukowe, artystyczne, społeczne, zrzeczenia samorządowe itp.”¹⁴ W. Świda wskazuje natomiast, że celem postępowania dyscyplinarnego jest zwalczanie czynów, które zostały uznane przez ustawodawcę za niepożądane dla danego układu społecznego, z uwagi na pozostawanie sprawcy w specjalnym stosunku prawnym¹⁵. Ciekawą definicję odpowiedzialności dyscyplinarnej przedstawił W. Koziulewicz stwierdzając, iż jest ona „swoistą instytucją prawną dyscyplinowania i samokontroli wyodrębnionych organizacyjnie i prawnie grup społecznych ze względu na specyfikę realizowanych przez nie funkcji i warunków ich działania oraz wynikającą stąd potrzebę zróżnicowania wymagań w zakresie standardów zawodowych lub etycznych, jakie są stawiane urzędnikom danej grupy”¹⁶.

w: H. Zięba-Zalucka, M. Kijowski (red.), *Godność obywatela, urzędu i instytucji. Zmiany ustrojowe prokuratury RP*, Rzeszów 2005, s.106; W. Czerwiński, *Glosa do uchwały Składu Siedmiu Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 marca 2001 r.*, OSP 7-8/2001, s.358-359; A. Szwarc, *Karny charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie* w: A. Szwarc (red.), *Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka*, Poznań 1999, s.283; K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1997, s.6; M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1994, s.22-23; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s.28; W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1986, s. 16. W. Wróbel i A. Zoll uznają przewinienie dyscyplinarne za jedno z podstawowych pojęć związanych z prawem karnym – W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s.30. Szczegółową analizę poglądów na temat umiejscowienia prawa dyscyplinarnego w obrębie prawa karnego lub administracyjnego przeprowadził A. Bojańczyk – por. A. Bojańczyk, *Z problematyki relacji między odpowiedzialnością dyscyplinarną i karną (na przykładzie odpowiedzialności dyscyplinarnej zawodów prawniczych)*, Państwo i Prawo 9/2004, s.18-21

¹² por. T. Bojarski, *Polskie prawo karne...*, s.27

¹³ por. K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne...*, s.6-7. Podobne stanowisko wyrażają W. Wróbel i A. Zoll, dla których „przewinienia dyscyplinarne są skierowane przeciwko godności wykonywanego zawodu lub sprawowanej służby publicznej” – W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne...*, s.30-31.

¹⁴ M. Cieślak, *Polskie prawo karne...*, s.23

¹⁵ por. W. Świda, *Prawo karne...*, s. 16

¹⁶ W. Koziulewicz, *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)* w: L. Leszczyński i in. (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005, s. 455-456; por. także W. Koziulewicz, *Kasacja w sprawach dyscyplinarnych* w: I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, Lublin 2007, s. 336; A. Wasilewski, *Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych (ustawodawstwo polskie na tle*

Mając na względzie poczynione powyżej uwagi, wydaje się, że odpowiedzialność dyscyplinarna studentów uczelni wyższych może być uzasadniona na kilka sposobów. Na wstępie jednak należy zauważyć, że zasadniczy cel odpowiedzialności dyscyplinarnej nie może pokrywać się z głównym celem postępowania karnego w ścisłym tego słowa znaczeniu. Takie rozwiązanie stałoby bowiem w sprzeczności z zasadą proporcjonalności wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. W demokratycznym państwie prawa nie jest dopuszczalne dwukrotne poddawanie represji określonego zachowania w różnych postępowaniach, jednakże dokładnie w tym samym celu. Współistnienie wielu różnych rodzajów odpowiedzialności w ramach szeroko rozumianej odpowiedzialności represyjnej wymaga istnienia zupełnie innego, zasadniczego celu każdego z postępowań¹⁷. Akceptacja innego rozwiązania powodowałaby bowiem obejście zasady *ne bis in idem*¹⁸. W tym kontekście w doktrynie wyrażono trafny pogląd, w odniesieniu do postępowania dyscyplinarnego sędziów, że „*nawet w wypadku popełnienia przez sędziego pospolitego przestępstwa kryminalnego jego odpowiedzialność inaczej musi się kształtować na tle rozwiązań prawa karnego, a inaczej w postępowaniu dyscyplinarnym dotyczącym tego samego czynu karalnego*”¹⁹.

W doktrynie został wyrażony pogląd, iż odpowiedzialność dyscyplinarna powiązana jest z funkcjonowaniem pewnych organizacji oraz administracji publicznej. Wskazuje się, że administracja publiczna, a zatem i działalność uczelni wyższej, opiera się na trzech elementach organizacyjnych: planie działania, kierownictwie i dyscyplinie. Ostatni z tych elementów jest właśnie realizowany poprzez odpowiedzialność dyscyplinarną²⁰. Wskazuje się ponadto, że postępowanie dyscyplinarne ma na celu poprawę zachowania winnego przewinienia dyscyplinarnego, ostrzeżenie pozostałych członków danej zbiorowości, zaś w ostateczności zwolnienie osoby, która nie nadaje się do członkostwa w danej organizacji²¹.

Należy zauważyć, że powyższe ujęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej wyraźnie rysuje różnicę pomiędzy tego typu odpowiedzialnością, a odpowiedzialnością karną. Jednym z głównych celów tej ostatniej jest odpłata, kara za wyrządzone zło, represja. Tymczasem odpowiedzialność dyscyplinarna na pierwszy plan wysuwa funkcjonowanie danej osoby w

standardów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Konstytucji RP, Przegląd Sądowy 9/2001, s.43-44

¹⁷ Trafnie wskazuje M. Rogalski, że postępowania dyscyplinarne i karne „*mają innych adresatów i pełnią odmienne funkcje*” (M. Rogalski, *Odpowiedzialność...*, s.107)

¹⁸ Nie można zatem zgodzić się z poglądem wyrażonym przez P. Przybysza, że „*celem wymierzenia kary kryminalnej oraz kary dyscyplinarnej jest represja*” (P. Przybysz, *Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych*, Państwo i Prawo 8/1998, s.68)

¹⁹ E. Warzocha, *Niektóre zagadnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych*, Nowe Prawo 1/1988, s.54

²⁰ por. Z. Leoński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie Polski Ludowej*, Poznań 1959, s.52. Należy zauważyć, że obecna nauka prawa administracyjnego nie posługuje się pojęciem „dyscyplina” przy określaniu cech charakterystycznych administracji publicznej. Nie ulega jednak wątpliwości, że działania administracji publicznej są ściśle określone przez prawo, zaś osoby wykonujące poszczególne zadania, które nie postępują zgodnie z ustalonymi regułami, mogą ponosić odpowiedzialność prawną za swoje czyny; por. J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2008, s.31-32

²¹ por. Z. Leoński, *Odpowiedzialność...*, s.56

określonej organizacji, grupie społecznej i odpowiedź na pytanie, czy popełnienie danego czynu uniemożliwia sprawcy dalsze współdziałanie w ramach określonej organizacji, grupy społecznej, czy też wymaga od niego jedynie pewnej korekty zachowania. Dominującej zatem na gruncie odpowiedzialności karnej funkcji represyjnej w ramach odpowiedzialności dyscyplinarnej przeciwstawiona jest funkcja integracyjna, której założeniem jest zapewnienie wśród osób tworzących pewną grupę społeczną określonych postaw, które mają budować zaufanie społeczne do tejże grupy²². Słusznie się zatem twierdzi, że celem odpowiedzialności dyscyplinarnej jest ochrona funkcjonowania pewnej społecznej działalności, natomiast celem odpowiedzialności karnej jest ochrona interesu całego społeczeństwa i poszczególnych jednostek²³.

Z powyższego wyraźnie wynika, że celem postępowania dyscyplinarnego wobec studentów uczelni wyższych nie jest ponowne ukaranie obwinionego studenta za wyrządzone zło. Ten cel jest osiągany bowiem przez innego rodzaju postępowania, jak choćby karne czy w sprawach o wykroczenia. Postępowanie dyscyplinarne winno być ukierunkowane na wychowanie studenta i zbadanie, czy popełnienie przez niego określonego przewinienia dyscyplinarnego uniemożliwia mu dalsze funkcjonowanie w społeczności akademickiej, czy też – mimo popełnienia deliktu dyscyplinarnego – student nie stanowi jednak zagrożenia dla członków społeczności akademickiej i prawidłowego funkcjonowania uczelni wyższej, zaś jego niewłaściwe zachowanie winno być jedyne skorygowane w drodze odpowiedzialności dyscyplinarnej. Nie wydaje się zatem trafne przyjęcie, aby celem i zadaniem postępowania dyscyplinarnego wobec studentów była możliwość wydalenia z uczelni obwinionego studenta, który w jakiś sposób sprzeniewierzył się określonym zasadom panującym w środowisku. W doktrynie wyrażono pogląd, że „społeczność akademicka, ciesząca się od wieków szczególną autonomią, musi mieć systemy pozwalające na samooczyszczenie”²⁴. Owszem, istnieje w toku postępowania dyscyplinarnego możliwość wymierzenia obwinionemu studentowi kary wydalenia z uczelni, jednakże możliwość orzeczenia tejże kary nie może być sama w sobie celem odpowiedzialności dyscyplinarnej, zaś kara wydalenia z uczelni powinna być stosowana dopiero wówczas, gdy charakter deliktu dyscyplinarnego i postawa obwinionego studenta wskazują, iż stanowi on poważne zagrożenie dla właściwego funkcjonowania uczelni i nie jest możliwa korekta jego nieodpowiedniego zachowania.

Nie można również zapomnieć o innych zadaniach odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów. Przede wszystkim chodzi tu o ochronę jeszcze średniowiecznej idei *universitas*, czyli wspólnoty uczących się i nauczających²⁵, a także innych pracowników uczelni²⁶, poprzez

²² por. P. Skuczyński, *Granice...*, s.11,14-15

²³ por. Z. Leoński, *Odpowiedzialność...*, s.56

²⁴ por. A. Dębek i in., *Sprawy dyscyplinarne...*, s.36

²⁵ por. J. Jakubowska-Baranek, H. Wróżyńska, *Miejsce i rola uniwersytetu w środowisku akademickim. Idea humanizmu – czynnikiem bezpieczeństwa edukacyjnego* w: D. Czajkowska-Ziobrowska, A. Zduniak, *Edukacyjne zagrożenia i wyzwania młodego pokolenia*, tom I, Poznań 2009, s.43; K. Mikołajczyk, *Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów w Polsce w XX wieku* w: P. Skuczyński, P. Zawadzki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s.34; K. Zeidler, *O etyce studenckiej i jej naruszeniu*, *Edukacja Prawnicza* 3/2007

poszanowanie praw i obyczajów akademickich²⁷. Wiąże się z tym również ochrona dobrego imienia konkretnej uczelni wyższej.

Z celami odpowiedzialności dyscyplinarnej związane jest też niewątpliwie ślubowanie, jakie składa każdy student na początku swojej edukacji w uczelni wyższej. Podczas ślubowania student deklaruje m.in. określony sposób zachowania, który ma być zgodny z normami, zasadami współżycia społecznego i zwyczajami uniwersyteckimi²⁸. Postępowanie dyscyplinarne stanowi zatem możliwość rozliczenia obwinionego studenta z deklarowanego w ślubowaniu określonego zachowania, w szczególności dotyczącego jego funkcjonowania w ramach społeczności akademickiej.

Najważniejszym jednak celem odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów jest kształtowanie wśród nich odpowiednich postaw, zarówno prawnych, jak i moralnych. Kolejnym pokoleniom winny być przekazywane wykształcone przez lata wartości, którymi powinien się legitymować każdy student²⁹. Należy jedynie pamiętać, że kanony etyki akademickiej zmieniają się w czasie. Rozwój społeczeństwa powoduje, że akcenty są przesuwane z jednych wartości na inne, co również winno znaleźć odzwierciedlenie w wymaganiach stawianych studentom³⁰. Celem postępowania dyscyplinarnego powinna być zatem ochrona wartości istotnych dla określonych, zorganizowanych grup społecznych³¹, w tym przypadku środowiska akademickiego, oraz kształtowanie tychże wartości wśród studentów.

Przedstawione powyżej cele i zadania odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów uczelni wyższych powinny wyznaczać zakres i sposób prowadzenia postępowania dyscyplinarnego. Przez pryzmat celów tego postępowania należy zatem oceniać zarówno, czy określone zachowanie może być uznane za przewinienie dyscyplinarne, jak i – co jest szczególnie ważne – cele postępowania powinny stanowić główny wyznacznik, jakim powinien się kierować rzecznik dyscyplinary i komisja dyscyplinarna przy wyborze odpowiedniej kary dla obwinionego studenta.

Analizując w wąskim zakresie pierwsze zagadnienie na pierwszy plan wysuwa się problem, czy każde przestępstwo, którego dopuszcza się student, jest przewinieniem dyscyplinarnym. Z jednej strony można powiedzieć, że dopuszczenie się przestępstwa na pewno w każdym przypadku stanowi uchybienie godności studenta, a zatem i delikt dyscyplinary, gdyż

²⁶ por. S. Waltoś, *Kilka słów o kanonach etyki akademickiej*, Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej 96/2006, s.101

²⁷ por. M. Czeladzka, *Spółeczność akademicka a alternatywne metody rozwiązywania sporów* w: P. Skuczyński, P. Zawadzki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s.156

²⁸ Studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego ślubują m.in. „*przestrzegać norm, zasad współżycia i zwyczajów uniwersyteckich, dbać o dobre imię Uniwersytetu i godność studencką*”; por. tekst ślubowania studentów I roku Uniwersytetu Jagiellońskiego, ustalony zgodnie z § 127 statutu Uniwersytetu, <http://www.uj.edu.pl/aktualnosci/reportaze/R063/slubowanie.pdf>

²⁹ por. K. Zeidler, *O etyce...*

³⁰ por. S. Waltoś, *Kilka słów...*, s.93

³¹ por. K. Dudka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich*, Studia Iuridica Lublinensia 9/2007, s.10

osoba dążąca do osiągnięcia wyższego wykształcenia nie powinna wchodzić w ogóle w konflikt z prawem. Z drugiej strony, w doktrynie pojawiają się również stanowiska odmienne.

J. Paśnik wyraził pogląd, iż *„studenci i doktoranci ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za przestępstwa i wykroczenia popełnione na terenie uczelni oraz bezpośrednio związane z faktem studiowania lub uczestnictwa w zajęciach studium doktoranckiego”*³², jednakże stanowisko to nie zostało przez niego w jakikolwiek sposób uargumentowane. Wydaje się, że nie ma racjonalnego uzasadnienia dla kryterium, iż jedynie przestępstwa popełniane na terenie uczelni mogą być uznane za czyny uchybiające godności studenta. Student powinien reprezentować swoją postawą pewne wartości niezależnie od miejsca, w którym przebywa, zaś zadaniem uczelni wyższej jest dbanie, aby pewne kanony zachowania były przez studenta zawsze reprezentowane.

Pogląd w zakresie wzajemnych relacji pomiędzy popełnieniem przestępstwa lub wykroczenia a popełnieniem przewinienia dyscyplinarnego wyraziła także K. Dudka. Stwierdziła ona, że *„nie wszystkie przestępstwa nieumyślne są przewinieniami dyscyplinarnymi, jeżeli nie naruszają jednoznacznych zakazów (nakazów) wynikających ze stosunku służbowego, a zachowania sprawcy nie można traktować jako uchybienia godności urzędu. Tę samą regułę można odnieść do wykroczeń. Nie każde wykroczenie (mam na myśli wykroczenie nieumyślne) będzie jednocześnie przewinieniem dyscyplinarnym”*³³. Wydaje się, że pogląd ten zasługuje na aprobatę, biorąc właśnie pod uwagę cele odpowiedzialności dyscyplinarnej. Bycie studentem wiąże się z przynależnością do pewnej grupy społecznej, w stosunku do której stawiane są określone wymogi dotyczące sposobu zachowania. Należy jednak zauważyć, że wymogi te nie mogą być na identycznym poziomie jak stawiane przedstawicielom innych grup społecznych, których członkowie również ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną, jak choćby sędziom, adwokatom czy radcom prawnym, od których wymaga się nieskazitelnego charakteru³⁴, który przejawia się m.in. w tym, że osoby te nie powinny być sprawcą jakiegokolwiek przestępstwa³⁵. Studentom nikt nie stawia wymogu posiadania nieskazitelnego charakteru, wymagania do nich kierowane są na o wiele mniejszym poziomie niż wymagania stawiane przykładowo przedstawicielom zawodów prawniczych³⁶. Jak słusznie podniesiono w doktrynie, *„każde*

³² J. Paśnik, *Nowe regulacje odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich i studentów – uwagi krytyczne*, Administracja 4/2007, s.15

³³ K. Dudka, *Odpowiedzialność...*, s.12

³⁴ por. art. 61 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku Prawo o ustroju sądów powszechnych; art. 65 pkt 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku Prawo o adwokaturze; art. 24 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnym

³⁵ W kontekście pojęcia „nieskazitelnego charakteru” warto również zauważyć, że nawet w stosunku do sędziów został wyrażony pogląd, iż nie każde przewinienie służbowe powinno skutkować odpowiedzialnością dyscyplinarną, co byłoby *„nierealne, niepotrzebne, a nawet szkodliwe dla służby i urzędu. Bardzo często wystarcza tylko np. koleżeńska życzliwa rozmowa, pomoc w kłopotach życiowych leżących zwykle u podstaw przewinienia, zmiana organizacji pracy w wydziale bądź sądzie, by osiągnąć zamierzony skutek”* (J.R. Kubiak, J. Kubiak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów*, Przegląd Sądowy 4/1994, s.9).

³⁶ Warto zauważyć, że sam ustawodawca w art. 131 k.k.w. dopuszcza wprost możliwość pobierania nauki przez osoby skazane za przestępstwo na karę pozbawienia wolności, także w postaci studiów na uczelni

*postępowanie dyscyplinarne jest związane ściśle z funkcją i zakresem obowiązków konkretnej grupy zawodowej*³⁷. W związku z tym nie można z góry założyć, że każde przestępstwo popełnione przez studenta będzie zawsze stanowić delikt dyscyplinarny, skutkujący odpowiedzialnością dyscyplinarną. W każdym przypadku należy *in concreto* rozważyć, czy dane zachowanie obwinionego studenta narusza wymagania stawiane grupie społecznej studentów, wynikające z faktu pobierania nauki na uczelni wyższej. W tym kontekście rację ma K. Dudka twierdząc, że w szczególności nie każde przestępstwo nieumyślne będzie jednocześnie przewinieniem dyscyplinarnym³⁸, a także L. Gardocki, który nawet w odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów zajął takie stanowisko³⁹.

Przez pryzmat celów odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów powinna być również wymierzana obwinionemu studentowi kara za popełnione przewinienie dyscyplinarne. Szczególnie istotne jest to podczas decydowania, czy sprawcy deliktu dyscyplinarnego nie powinna być wymierzona kara najsurowsza – wydalenia z uczelni. Sankcja ta stanowi w istocie odcięcie się uczelni wyższej od studenta. Biorąc pod uwagę to, co zostało napisane wyżej na temat zadań postępowania dyscyplinarnego, iż najważniejszym jego celem jest w pierwszej kolejności poprawa zachowania sprawcy przewinienia dyscyplinarnego, zaś jego usunięcie z uczelni dopiero ostatecznością w sytuacji, gdy dalsze funkcjonowanie studenta w ramach uczelni wyższej zagraża innym członkom społeczności akademickiej, kara wydalenia z uczelni powinna być stosowana przez komisje dyscyplinarne jedynie wówczas, gdy okoliczności popełnienia czynu, jak i postawa obwinionego studenta przed, w czasie i po popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego wskazują, że w chwili orzekania przez komisję dyscyplinarną stanowi on zagrożenie dla osób tworzących społeczność akademicką i funkcjonowania uczelni wyższej.

W szczególności, fakt popełnienia przestępstwa nie powinien automatycznie powodować wnioskowania przez rzecznika dyscyplinarnego kary wydalenia z uczelni, zaś przez komisję dyscyplinarną orzekania tejże kary. Warto bowiem zauważyć, że sam ustawodawca dostrzega okoliczność, iż pobieranie nauki może mieć charakter oddziaływania resocjalizacyjnego⁴⁰, zatem organy dyscyplinarne nie powinny pozbawiać się możliwości poprawy zachowania studenta, mając ku temu stosowną możliwość, poprzez wykluczenie go ze społeczności akademickiej tylko dlatego, że popełnił przestępstwo. W sytuacji, kiedy obwiniony student dopuścił się przestępstwa stanowiącego również przewinienie dyscyplinarne, a brak jest jednocześnie z jego strony zagrożenia dla społeczności akademickiej i istnieje pozytywna prognoza na przyszłość, zasadniczy cel postępowania dyscyplinarnego, jakim jest poprawa zachowania studenta i wykształcenie w nim odpowiednich wartości, wymaga, aby nie był on wykluczony ze

wyższej. Z powyższego wynika, że ustawodawca stoi na stanowisku, że fakt popełnienia przestępstwa nie może sam z siebie przekreślać możliwości pobierania przez sprawcę nauki na uczelni wyższej.

³⁷ Z. Świada, *Problemy proceduralne w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich* w: I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania...*, s.465

³⁸ por. K. Dudka, *Odpowiedzialność...*, s.12

³⁹ por. L. Gardocki, *Prawnokarna problematyka...*, s.197-198

⁴⁰ por. np. art. 130-134 k.k.w. i możliwość pobierania nauki przez skazanych odbywających karę pozbawienia wolności

społeczności akademickiej⁴¹. Uczelnia wyższa powinna bowiem nie tylko edukować studentów, ale i wychowywać, także w zakresie przestrzegania prawa i zasad współżycia społecznego. Uniwersytet nie powinien zatem odcinać się od studentów bez próby wykształcenia w nich odpowiednich postaw życiowych, także w drodze postępowania dyscyplinarnego, które może być w tym przypadku ważnym środkiem wychowawczym⁴².

⁴¹ W doktrynie został nawet wyrażony pogląd, iż „*głównym zadaniem uniwersytetu powinno być przekazywanie kultury, a dopiero ponad to nauczanie zawodu czy prowadzenie badań naukowych i kształcenie młodych naukowców*” (J. Jakubowska-Baranek, H. Wróżyńska, *Miejsce i rola uniwersytetu...*, s.43). Moim zdaniem przez ową kulturę należy także rozumieć określone wartości i wzorce zachowania.

⁴² por. J. Adamczyk, *Postępowanie dyscyplinarne...*, s.220. W literaturze ponadto trafnie podnosi się, że wzorzec dobrego studenta, do którego każdy student winien dążyć, powinien być określany według cech, jakich oczekuje się od osoby, która opuszcza uczelnię wyższą. W związku z tym okres studiowania to proces dostosowywania się do ww. wzorca (por. P. Zawadzki, *Studia zaufania publicznego?* w: P. Skuczyński, P. Zawadzki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s.96). Uczelnia powinna zatem zapewnić studentom, którzy odbiegają swoim zachowaniem od ww. wzorca, możliwość zmiany swojego postępowania i dostosowania się do niego.